

DABAS DAUDZVEIDĪBAS avīze

OTRDIENA,
22.05.2007.

Starptautiskās bioloģiskās daudzveidības dienas speciālizdevums

ILZES ČAKARES FOTO

Riodežaneiro konvencijas 15. gadā

RAIMONDS VĒJONIS,
LR vides ministrs

1992. gadā Riodežaneiro notika ANO Vides un attīstības konference, kurā laikā pieņemta Bioloģiskās daudzveidības konvencija - pirmais starptautiskais dokuments, kas noteica, ka bioloģiskās daudzveidības saglabāšana ir visas cilvēces rūpes un

neatņemama ekonomiskās un kultūras attīstības sastāvdaļa. Konvencijai pievienojušās gan drīz 200 pasaules valstis, uzņemoties atbildību par sugu daudzveidības saglabāšanu, apzinoties sociālo un ekonomisko atbildību un apjaunošot, ka dabas aizsardzība ir daudz kas vairāk par apkārtējās vides skaistuma saglabāšanu. Nereti dabas daudzveidības samazināšanos mēs konstatējam tad, kad kādas sugas pārstāvju skaits sarucis līdz kritiskai robežai. Šodien ir grūti pilnībā aptvert, ko mums, bet jo īpaši nākamajām paaudzēm, nesīs vienas vai citas sugas izzušana dabā. Tomēr pamats bažām ir nopietns, jo vismaz 40 procenti pasaules ekonomikas un vismaz 80 procenti no citām cilvēku vajadzībām ir tieši vai netiesīs saistīta ar dabas resursu izmantošanu. Tātad dabas daudzveidības samazināšanas nav saistīta tikai ar skumjām par to, ka kādreiz pļava un meži bija skaistāki, debesis bija zilākas un puķes ziedēja košāk. Tāpēc ļoti svarīgi ir strādāt pie ilgtspējīgas attīstības un saudzīgas dabas resursu izmantošanas jebkurā nozarē.

Latvija Bioloģiskās daudzveidības konvenciju ratificēja 1995. gadā, apliecinot gatavību sniegt ieguldījumu dabas daudzveidības saglabāšanā mūsu valstī. Dabas izpēte un pārraudzība, daudzveidības aizsardzība, sabiedrības izglītošana ir tikai daži no pienākumiem, ko Latvijas valsts uzņēmusies ar pievienošanos Bioloģiskās daudzveidības konvencijai. Latvijas prioritātē visu veicamo uzdevumu klāstā un līdz ar to Vides ministrijas ikdienas darba nozīmīga daļa ir iekšzemes ūdeni, piekrastes ekosistēmu, mežu un lauksaimniecības zemju bioloģiskās daudzveidības saglabāšana.

Šodien, kad visā pasaulē tiek atzīmēta Starptautiskā bioloģiskās daudzveidības diena, aicinu ikvienu Latvijas iedzīvotāju apzināties, ka dabas daudzveidība var sākties ar katru no mums - gan mācot bērniem pazīt putnu balsis un kopā iepazīstot puķes, kas vasarā tiek iepītas vainagos, gan dabai draudzīgi apsaimniekojot laukus un tirumus, gan kopjot mežus un saudzējot vecos kokus. Svarīgi ir jau no mazotnes cilvēkā veidot izpratni un saprotot attieksmi par dabas daudzveidību un tās saglabāšanas nozīmi. Daba sākas ar katru no mums un arī tās aizsardzība būs atkarīga no mūsu rīcības - jau šodien!

Dabas daudzveidība – cilvēces apdrošināšanas polise

GUNTIS DADŽĪTIS,
Mag. phil.

Pasaulei ir zināmi ap 1,7 miljoni augu un dzīvnieku sugu, taču tā ir tikai daļa, visticamāk - mazākā daļa no sugām, kas sastopamas uz mūsu planētas. Eksperienci lēš, ka vismaz 5 miljoni sugu joprojām ir nezināmas. Dzīvie organismi uz Zemes veidojušies daudzu miljardu gadu evolūcijas rezultātā, bet pēdējo simts gadu laikā cilvēku intensīvas saimniecības darbības dēļ sugu skaits strauji samazinājies. Cilvēkiem nepieciešams arvien vairāk dzīves telpas, arvien vairāk pārtikas, cilvēki ceļ mājas, iekopj tirumus, būvē celus, iegūst derīgos izraktenus. Dabisko ainavu pakāpeniski nomaina industriālā vide, un daudzas sugas un dzīvnotnes, neizrotot konkurenci ar cilvēku, iet bojā. Zinātnieki prognozē, ka nākamo 25 gadu laikā varētu izvērst 2 - 8 procenti planētas sugu. Pasaules resursu institūta zinātnieki apgalvo, ka tropiskajos mežos katru dienu tiek iznīcināta viena augu, putnu vai zīdītāju suga un vēl piecdesmit citu organismu grupu sugas, kuras zinātnieki nemaz nav paspējuši atklāt un nekad arī vairs neatklās.

No visām sugām, kas sastopamas uz Zemes, cilvēks savām vajadzībām izmanto salīdzinoši nedaudzas. Lielāko daļu augu un dzīvnieku, dabas ainavu daudzveidību mēs uztveram tikai kā estētisku vērtību, nesaskatot to lomu dabā kopumā. Vai mums būtu jāuztraucas par to, ka iet bojā dabas daļas, kas mums šķietami nav vajadzīgas?

Pamācošu piemēru un atbildi atrodam, piemēram, Niderlandē, kur lauksaimniecības zemju ierīkošanai nosusināti visi purvi. Pazūdot purvīem, izzudušas ne-skaitāmas purvīem raksturīgās sugas, taču ar to stāsts nebeidzas, jo purvi veido daļu no daudz plašākas hidroloģiskās sistēmas. Nosusinot purvus, tiek apdraudētas gan citas dzīvnotnes, gan galu galā arī iekšzemes dzeramā ūdens resursi. Pašlaik Niderlandē tiek tērēti grandiozi līdzekļi, lai kaut daļēji atjaunotu kādreizējās vērtīgās purvū platības. Šis piemērs parāda, ka dabas aizsardzība nav skatāma vien bioloģijas perspektīvā, bet ir cieši saistīta arī ar ekonomiskām un sociālām sekām.

Divdesmitā gadsimta beigās pirmo reizi cilvēces vēsturē ar starptautisku dokumentu tika noteikta, ka bioloģiskās daudzveidības saglabāšana ir visas cilvēces atbildība, - Riodežaneiro Bioloģiskās daudzveidības konvencija izvirza mērķi attīstīt bioloģiskās daudzveidības saglabāšanas un ilgstošas izmantošanas nacionālās stratēģijas, lai līdz 2010. gadam apturētu dabas daudzveidības samazināšanos. Un nenozīmē tikai aizsargāt vienu dzīvnieku vai nenocirst pāris kokus. Bioloģiskās daudzveidības saglabāšana tikpat nopietni attiecas, piemēram, uz ģenētisko resursu aizsardzību. Daudzviet pasaulei un arī Latvijā tiek veidotas gēnu bankas, ko kādreiz nepieciešamības gadījumā varētu izmantot izmirsto sugu atjaunošanai.

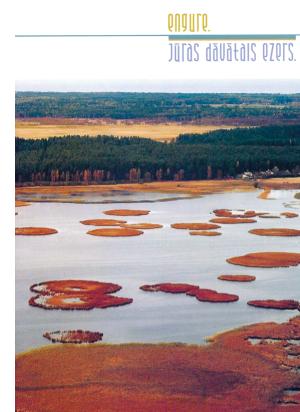
Tomēr var izrādīties, ka nākotnē šis darbs nenesīs ce-

rētos rezultātus, ja daba tiks sagrauta kā sistēma, kur katra suga, katra dzīvnotne pilda noteiktu funkciju. Diemžēl vai par laimi dabā notiekotie procesi ir salīdzinoši lēni un mēs globālās pārmaiņas bieži vien nerēdzam, tāpat kā skatoties uz pulksteņa stundu un minūšu rādītāju, nerēdzam, kā iet laiks. Būtībā tikai pēdējo trīsdesmit līdz piecdesmit gadu laikā mēs esam atskārtuši, ka zāģējam zaru, uz kura sēžam, jo planētas bioloģiskās sistēmas degradācija uzņēmusi tādu atšķīnu, ka nav vairs pat īpaši jāpiepūlas, lai saskatītu pārmaiņas. Pasaule kritisko robežu sasniegus tad, kad uz izmiršanas robežas nokļūs cilvēks. Pagaidām gan par to nekas neliecina, jo cilvēku skaits turpina pieaugt, taču, turpinoties nepārdomāti intensīvai ekonomiskajai attīstībai, kas apiet dabas aizsardzības jautājumus, šāda robeža noteikti tiks sasniegta. Kad lielākais dabas resursu patēriņš ies bojā, pasaules daba atdzīms. Oksfordas universitātes profesors Braiens Saiks uzskata, ka virieši genoma īpatnību dēļ izzudis jau pēc 125 tūkstošiem gadu, un galvenais iemesls būs videi nodarītais kaitējums. Reizē ar cilvēku sugas degradāciju Zemes biosfēra neapšaubāmīs atkopsies, taču, tavu nelaimi, - Saiks ir pārliecināts, ka pēc tiem pašiem 125 tūkstošiem gadu modernās tehnoloģijas ļaus turpināt cilvēku dzimumu tikai ar sievietes organismu resursiem. Interesanta futūristiska prognoze, bet vai mums jāuztraucas par to, kas uz šīs planētas notiks pēc tik daudz gadiem? Tik tālu nākotni mēs nespējam

pārdzīvot emocionāli, tādēļ šādas prognozes uztveram galvenokārt tikai kā interesantu faktu. Lai sāktu aktīvi rīkoties, cilvēkam bieži ir vajadzīgs spēcīgs emocionāls pārdzīvojums, taču prognozes par to, kas notiks tālā nākotnē, atstāj mūs vienaldzīgus, kaut arī racionāli aptveram, ka tā nav nekāda labā nākotne. Tāpat mēs reti pārdzīvojam to, kas notiek tālu no mums. Iespējams, šī cilvēka īpatnība ir viena no tām, kas dabas aizsardzību padara problemātisku, jo daudziem ir jāspēj pieņemt un aptvert, ka mūsu dzīve ar visciešākajām saitēm ir saistīta ar Amazones džungļos notiekošo un ka nākotne tomēr pienāks. Tādēļ bioloģiskās daudzveidības aizsardzībai ir jāpieiet racionāli - daba ir jāsargā tāpēc, ka tas ir saprātīgi, kaut arī mēs varētu visu atstāt, kā ir, jo nemaz tik drānīgi šobrīd nejutāmies.

Dabas daudzveidības saglabāšanu var salīdzināt ar apdrošināšanas polises iegādi. Iegādājoties veselības apdrošināšanas polisi, mēs iztērējam naudu, nezinot, vai kādreiz tā pie mums atgriezīsies, jo nevaram paredzēt savu slimību nākotni, tomēr esam droši, ka nepieciešamības gadījumā sajemsim nodrošinājumu. Tāpat, ieguldīt līdzekļus bioloģisko resursu saglabāšanā, mēs skaidri nezinām, vai nākotnē tos izmantosim un kādu tieši labumu tie dos. Taču mums ir jāpatur prātā fakts, ka lielākā daļa mūsu vajadzību apmierināšanas ir saistīta ar bioloģisko resursu izmantošanu, tādēļ ir ļoti saprātīgi šos resursus saudzēt.

Latvijas skolām dāvina filmu par Engures ezeru

Filmu studija "elm media" ar Latvijas Vides aizsardzības fonda administrācijas, LR Vides ministrijas, Engures ezera dabas parka fonda, Engures pagasta padomes, Talsu rajona padomes un Lielbritānijas Padomes atbalstu izgatavojuusi Kaspara Gobas dokumentālās filmas "Engure. Jūras dāvātais ezers" DVD disku piecās valo-

dās - latviešu, krievu, angļu, vācu un franču.

Filma ir stāts par vienu no Latvijas unikālākajiem ezeriem un tā likteni dažādu politisko varu laikā un ļaudīm, kas pie redzējuši šīs pārmaiņas. Tās varoni ir cilvēki, kuru darbs un dzīve saistīti ar Engures ezeru, - zvejnieki, ornitologi, mednieki, dabas parka darbinieki un lauksaimnieki. Stāstādam par dzīves laikā pie redzēto, ktrs no viņiem izstāsta savu ezera stāstu.

Sadarbībā ar Latvijas Bioloģiskās skolotāju asociāciju 1000 filmas DVD uzdzīvināti visām Latvijas skolām kā mācību palīglīdzeklis bioloģijas stundām. Filma palīdzēs jauniešiem gūt priekšstatu par seklo piekrastes ezeru veidošanās un aizaugšanas procesiem, dabas vērtībām un to saglabāšanu.

Iepazīsim purvus!

VALDAS BARONIŅAS FOTO

Daudzi aktīvās atpūtas cienītāji un dabas mīlotāji ir laipojuši pār purva laipām Ķemeru Nacionālajā parkā un Teiču dabas rezervātā. Tagad varam iepriecināt arī tos rīdziniekus, kuriem ceļ līdz Ķemeriem vai Teičiem šķitis pārāk tāls. Šovasar apmeklētājiem būs pieejama 3 kilometrus garā purva laipa un skatu tornis dabas liegumā "Cenas tīrelis", kas atrodas Mārupes un Babites pusē tikai 10 km attālumā no Rīgas.

Ir vērts uzzināt, kur mājo un kukaiņus kēr noslēpumainais kukainēdāj-augs rasene, ieraudzīt, ka purvs nemaz nav slapja ieplaka, bet gan tuvākās apkārtnes augstākā virsotne, paša acīm redzēt atšķirību starp "purvu sirdij" un "purvu makam".

Laipa top LIFE - Daba projekta "Purva biotopu aizsardzības plāna iestādošana Latvija" ietvaros, ko īsteno Latvijas Dabas fonds.